

Háttéranyag

„AZ OKTATÁS KÖZÜGY”

VII. NEVELÉSÜGYI KONGRESSZUS ÖSSZEHÍVÁSÁHOZ

A VI. Nevelésügyi Kongresszus óta (1993) Magyarországon jelentős változások következtek be a társadalomban és az oktatásban. A kilencvenes években erőteljes expanzió bontakozott ki először az oktatás középfokán, majd felsőfokon is. A 2008-ra tervbe vett rendezvény mindenekelőtt azt a célt szolgálja, hogy a közfigyelmet a *köznevelésnek, közoktatásnak a társadalomban betöltött szerepére* irányítsa, elemezze problémáit és fejlesztési lehetőségeit.

- A kongresszuson az oktatási **rendszer működésének** mai és előre látható problémái közül elemzést érdemel a magyar iskolarendszer *szelektivitása*, és annak hatása a társadalmi egyenlőtlenségek mélyülésére. Az iskolai lemorzsolódás és az előrehaladás szélsőséges eltérései, illetve az oktatási intézmények közötti egyre növekvő, szakadékszerű különbségek szembeötlővé teszik a társadalmi különbségek leképeződését, sőt, kiéleződését a mai magyar iskolában. Az oktatásügy egyik legnagyobb horderejű problémájává vált a *roma kisebbség óvodai-iskolai integrálása*. És bár ezen a területen jelentős források felhasználásával fejlesztő programok folytak és folynak, ezek azonban még nem eléggé hatékonyak, csak a pedagógiai módszerek és a tanulás szervezés radikális megújulása hozhat megnyugtató eredményeket.
- A középfokú oktatás expanziója, a 18 éves korig tartó tankötelezettség Magyarországot – a 16–18 éves korcsoport formális iskolázását tekintve – a fejlett országok átlaga fölé emelte. Ugyanakkor mindez együtt jár új *szerkezeti feszültségek* kialakulásával.

A munka világának és az oktatásnak a kapcsolatát érinti a *szakmai képzés* helyzete. Bizonyos, hogy a gazdaság fejlődésének kulcskérdése a humán erőforrás minősége: a munkaerő képzettségének színvonala, rugalmassága. Ez mind a közoktatásban, mind a felnőttképzés – ma már kiterjedt – piacán változtatásokat igényel. Ebben a vonatkozásban az iskola feladata az egész életen át tartó tanulás szemléleti és módszertani megalapozása.

- Mind a hazai tapasztalatok, mind az újabb nemzetközi mérések az oktatás, nevelés **minőségének** problémáira irányították a figyelmet. A kongresszus alkalmas lehet az okok sokoldalú feltárására s egyfajta komplex nemzeti fejlesztési program ösztönzésére. Erre azért is szükség van, mert bár a kilencvenes évek közepétől – hazai viszonylatban igen jelentős anyagi és szellemi erőforrásokkal – a minőség megőrzésének és fejlesztésének számos eszköze és technikája alakult ki és terjedt el, átfogó és koherens minőségellenőrzési, értékelési és fejlesztési koncepció hiányában azonban hatékonyságuk kérdéses, többnyire nem váltak még az óvodai-iskolai szervezeti kultúra részévé.

Az intézmények minőségi munkájának belső feltétele olyan *adaptív pedagógiai, nevelési eljárások és tanulás szervezési technikák* meghonosítása, amelyek a személyre szabott, a gyermeki, tanulói cselekvésre épülő, az érdeklődés energiáit mozgósító módszertani kultúra részét képezik. Manapság ezeknek a jelentőségét egyre inkább felismeri a szakma, alkalmazásuknak azonban sokszor a pedagógusok felkészületlensége is a gátja. Többek között

ezért szükséges, hogy a kongresszus tárgyalja a *pedagógusképzés és -továbbképzés* megújuló rendszerének és a közoktatás fejlesztésének összefüggéseit.

- A kongresszusnak át kell tekintenie az *oktatásügy irányításának* és *finanszírozásának* kérdéseit is. A kilencvenes években gyökeresen megváltozott politikai körülményeknek megfelelően megszűnt az állam iskolafenntartói monopóliuma, az iskolák többsége az autonómiával rendelkező önkormányzatok tulajdonába került, a közoktatás irányítása és finanszírozása beépült az önkormányzati közfinanszírozás és közigazgatás rendszerébe. A nemzeti szintű irányítás a decentralizált irányítási környezetben is hatékonyan alkalmazható új eszközök kidolgozásával és alkalmazásával képes biztosítani az alapvető oktatáspolitikai célok érvényesülését. Elemezendő a nem állami és nem önkormányzati iskolafenntartók helyzete, szerepe a közoktatás feladatainak ellátásában.

A kongresszus alkalmas kerete lehet az *intézmények szakmai autonómiájával* kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtésének, mérlegelésének.

- A „*nyitott iskola*” koncepciója azon a – történetileg nem új – felismerésen alapul, hogy az óvoda-iskola szerves része a környező társadalomnak, munkájának eredményessége attól is függ, mennyire képes figyelembe venni a szociális hatásokat, együttműködni a különböző társadalmi tényezőkkel.

A kongresszuson tehát meg kell vitatni, milyen konzekvenciákkal jár, hogy a mai és a következő nemzedékek az elektronikus kommunikáció világában nőnek fel, virtuális, de fizikai értelemben is szabadon mozognak ezen a területen, ismereteik egyre nagyobb hányada nem az iskolából származik, sajátos *ifjúsági kultúrájuk* globális jellegű. Ugyanakkor mindez erősen differenciált módon jelenik meg a fiatalság körében, leképezve a felnőtt társadalom differenciáltságát és megosztottságát. Miközben a fiatalok egy része az információs társadalom normái szerint szocializálódva már a XXI. század világában él, sokuknak a család elemi létfenntartási gondjaival kell együtt élni, és kényszerűen kiszorulnak ebből a világból.

A közoktatási intézményeknek új viszonyulást, kapcsolatrendszert kellene kialakítani a *családokkal*. Az elmúlt másfél évtized oktatási törvénykezése kiterjedt erre, kérdés azonban, hogy milyen sikerrel befolyásolta a pedagógusok és a szülők viszonyát. Egyelőre úgy tűnik, hogy a pedagógusok jelentős hányada jogai csorbításaként éli meg a szülői jogok törvénybefoglalását, s az óvoda, iskola tekintélyvesztését is összefüggésbe hozzák ezzel, illetve a gyermeki jogok érvényesítésének szándékával.

A kongresszus teret adhat a pedagógusok és más értelmiségi szakmák képviselői közötti eszmecserének is: az oktatásügyi feladatok megoldásában nem nélkülözhetők a különböző szakmákban és tudományágakban született, a társadalom életére, működésére vonatkozó elméleti és gyakorlati eredmények.

A rendezvényen elemzést érdemel az is, hogy *milyen kép él a köztudatban* az iskola és társadalom viszonyáról. E tekintetben mi a tömegkommunikáció tartalma és hatása, milyen torzulások és hiátusok jelentkeznek az iskolaügy társadalmi felfogásában, és milyen eszközök állnak rendelkezésre, vagy érhetők el a közoktatás állapotainak és problémáinak hiteles és hatékony bemutatásához.